

Sant Ignasi a la muntanya de Montserrat

És prou coneguda i comentada la presència de sant Ignasi de Loiola al monestir de santa Maria de Montserrat i la significació que per la seva obra espiritual tingué la seva estada amb la comunitat monàstica. Però, ¿què feu Ignasi de Loiola després de fer, durant tres dies la vetlla d'armes al monestir de santa Maria de Montserrat? Segons la tradició comuna en la família jesuítica sant Ignasi, després de vetlla d'armes al monestir de Santa Maria, el dia 25 de març de 1522, marxà directament cap a Manresa en lloc d'anar a Barcelona on volia embarcar-se cap a Terra Santa. Aquesta és la informació proporcionada pel pare Ribadeneira en la primera biografia de sant Ignasi editada a Nàpols amb el títol *Vita Ignatii Loyola, Societatis Jesu Fundatoria* l'any 1572.

La tesi del pare Ribadeneira, sostinguda encara avui, fou discutida pel cardenal pare Anselm M. Albareda, monjo de Montserrat, en la seva obra "*Sant Ignasi a Montserrat*" [1]. Aquesta obra està dividida en seccions i capítols i el pare Albareda, després de la secció dedicada a descriure l'*Estada al Monestir*, en té una altra on s'ocupa en comentar l'*Estada a la muntanya*. Aquesta secció acaba amb el capítol dedicat a la sortida de sant Ignasi de Montserrat. Certament, el mateix títol de la secció és tota una declaració d'intencions del pare Albareda: sant Ignasi passà un temps a la muntanya de Montserrat abans de baixar a Manresa.

Segons el pare Albareda, Ignasi de Loiola després d'abandonar el monestir de santa Maria de Montserrat "*restà a la muntanya, puix havia abandonat per temps indefinit, el seu pelegrinatge a Jerusalem*" [2]. ¿Per què no anà a Barcelona per emprendre el seu pelegrinatge a Terra Santa? ¿Per què Ignasi de Loiola, en lloc d'anar a Barcelona, com era la seva intenció, baixà de la muntanya per anar a Manresa? El cardenal Albareda dóna tres hipòtesis que considera totes possibles: "*la por de coincidir en el camí a Barcelona amb el seguici del papa Adrià VI; el desig de trobar el papa a Roma; i la pesta que aquell any colpí Barcelona. Les tres són admissibles*" [3].

El pare Albareda considera feble la hipòtesi de que Ignasi de Loiola s'anà de Montserrat el 25 de març per evitar coincidir en el camí a Barcelona amb el

seguici del papa Adrià VI: *“és inexplicable que el sant partís de bon matí i es decantés cap a Manresa per tal de deixar passar l’escorta papal que, en aquells moments, estava a 500 quilòmetres de Montserrat”* [4]. Tampoc considera sòlides les altres dues hipòtesis. La por a la pesta és qüestionable per vàries raons. En primer lloc, el consistori barceloní prengué les primeres mesures per prevenir la pesta el 5 de maig de 1522 i no es detectaren els primers casos fins el 19 de maig. Aquestes dates queden prou distanciades del moment en que Ignasi de Loiola acaba la seva vetlla d’armes, el 25 de març. A més, sant Ignasi, deuria tenir un caràcter decidit i no es retreia davant la temença de la pesta perquè quan emprèn definitivament el viatge cap a Terra Santa, tot el trajecte entre el port d’arribada a Itàlia com el de sortida estaven patint els efectes d’aquesta epidèmia.

Pot ser les raons per ajornar la partença cap a Jerusalem foren unes altres, no prou explicitades en la pròpia obra autobiogràfica de sant Ignasi. Aquesta autobiografia és un text recollit per Luis Gonçalves da Câmara entre 1553 i 1555. Un inconvenient d’aquesta obra és que sant Ignasi no esmenta, cop tampoc ho fa en cap altre text, els seus vincles amb el monestir ni amb Dom Chanon. Aquesta circumstància, diu Xavier Melloni *“es pot explicar perquè la narració de l’ancià Ignasi a González de Càmara quedà interrompuda durant un any i mig just en el moment que narrava la seva arribada i sojorn a Manresa. Aquesta llarga interrupció podria donar raó de les llacunes del relat”*. En una nota referent al text anterior Xavier Melloni comenta: *“la narració autobiogràfica va començar el setembre de 1553 i es va interrompre pocs dies després, fins al març de 1555; es tornà a interrompre fins a l’octubre d’aquest mateix any. González de Càmara l’acabà de redactar de pressa en italià, el desembre de 1555, a Gènova”* [5].

Segons el cardenal Albareda, sant Ignasi, a l’acabar la vetlla d’armes el dia 25 de març no deuria marxar directament a Manresa, sinó que s’hauria quedat un dies a la muntanya de Montserrat per indicació del seu confessor dom Joan Chanon [6] a fi de preparar-se espiritualment per poder emprendre el seu viatge de pelegrinatge a Jerusalem. Probablement dom Joan Chanon valorà *“la inconveniència d’exposar aquella ànima xardorosa als perills d’un llarg viatge tan propici a excedir-se en aspredats i imprudència, mancat com estava de discreció espiritual controladora dels actes virtuosos. Calia, abans, instruir-lo acuradament en la vida interior, la qual cosa importava l’ajornament indefinit de l’anada a Jerusalem i una residència propera al monestir que li permetés la freqüent comunicació amb el director espiritual”* [7]. Davant d’aquesta situació el

pare Albareda opina que el sant “*renuncià, temporalment, al seu somiat romiatge i cercà a la muntanya mateix, un alberg adient*” [\[8\]](#) per preparar-se espiritualment.

És probable, diu el pare Albareda, que sant Ignasi a l’acabar la seva vetlla d’armes sortís del monestir de santa Maria de Montserrat i anés a cercar alguna balma on residir durant un temps. En aquella època, els pelegrins al santuari montserratí, només podien estar-s’hi més de tres dies. Un cop acabats aquests dies, si alguns pelegrins volien romandre-hi més temps anaven a ocupar algunes de les nombroses balmes que es troben properes al santuari de la Mare de Déu. Possiblement això és el que feu Ignasi de Loiola cercant un lloc on restar en solitud i preparar-se espiritualment. Durant el temps d’estada a Montserrat és més que probable que Ignasi de Loiola hauria conegut i estudiat l’obra de García de Cisneros *Exercitatorio de la vida espiritual* que Dom Chanon li hauria donat. Hi ha nombrosos testimonis presentats en el procés de canonització del sant que expliciten que Ignasi de Loiola a l’acabar la seva estada al monestir de Santa Maria buscà un lloc que, segons les seves paraules, permetés la solitud, fos erm o semblant al desert.

Els testimonis d’aquest temps d’estada a la muntanya són nombrosos. El pare Albareda esmenta al jesuïta italià Joan Pere Maffei (1533-1603) qui explicà que sant Ignasi, a l’acabar la confessió general s’anà a un lloc desert de la muntanya, proper al santuari i monestir, i després baixà a Manresa. En una nota a peu de pàgina el pare Albareda esmenta que en una primera edició de la vida del sant feta pel pare Ribadeneira es reproduïx textualment el comentari del pare Maffei, però en una edició posterior, 1593, s’eliminà aquesta cita. Un altra referència és del jurisconsult Carles Tapia, l’any 1585, explicant que Ignasi de Loiola es retirà a un lloc erm de la muntanya abans de baixar a Manresa. El pare Portillo, prior dels carmelites de Manresa, declarà sota jurament l’any 1606 que sant Ignasi, després de canviar de vestits al monestir de santa Maria de Montserrat, restà en solitud abans de partir-hi en direcció a Manresa. El pare Llorenç de Paoli procurador general de la causa de canonització comentà “*en els inicis de la seva conversió, penitent en una balma de l’esmentada solitud de Montserrat*” [\[9\]](#). El jesuïta italià Nicolau Orlandini (1554-1606) escriví una carta on indicà que sant Ignasi es retirà a una *sylva* (terme llatí que defineix una zona boscosa) propera a Montserrat, es refereix al santuari no la muntanya, i després s’anà a Manresa.

El pare Albareda puntualitza que l’argument emprat per alguns autors per

assimilar la suposada cova montserratina on hauria viscut sant Ignasi a la cova de Manresa no tenen en compte el detall que, les referències que esmenten la cova montserratina diuen que sant Ignasi hi feu estada; a Manresa sant Ignasi anava a una balma o cova però no hi vivia.

Per confirmar aquestes totes les anterior informacions, el pare Anselm M. Albareda reproduïx diversos comentaris del pare Araoz (1515-1573). Aquest jesuïta, familiar del propi Ignasi de Loiola, tingué molt relació amb ell i, sense escriure cap biografia del sant, dictà a una jesuïta de Madrid diverses anècdotes de l'estada del sant a Montserrat conegudes a través del testimoni directe del metge del monestir que les presencià, i criticà que aquestes informacions no formessin part de la biografia escrita pel pare Ribadeneira. Segons el que explicà el pare Araoz sant Ignasi, a l'acabar la vetlla d'armes, volia anar a una ermita montserratina però la comunitat monàstica considerà que era massa jove per fer aquesta experiència de solitud. Llavors, Ignasi de Loiola, buscà una cova per fer una experiència de solitud. La cova, en realitat era una balma, era una concavitat sota una penya *“era tan baixa l'obertura que calia entrar-hi de quatre grapes”* [10]. Sembla que hi restà una temporada fent vida de penitent. Segons es diu en algunes declaracions d'aquell temps, varies persones anaren a visitar-lo perquè s'havia escampat la notícia de la seva pietat i devoció. Un cop identificat on estava, i amb fama de sant, molts monjos l'anaven a veure. El volien afalagar. Poc temps després Ignasi, deixà la muntanya i anà a Manresa. El pare Albareda diu que és impossible saber en quin moment exacte s'anà a Manresa. A partir de contrastar diverses fonts, el pare Albareda suposa que sant Ignasi *“restà algunes setmanes a Montserrat. La frase molts dies, de temps, en temps, permet establir com a mínim un mes”* [11]

El pare Albareda comenta que el primer biògraf de sant Ignasi, el pare Ribadeneira, no admetia la permanència de sant Ignasi després de la vetlla d'armes. Desautoritzà les declaracions del pare Araoz. Argumentant, contra la possibilitat d'un retir de sant Ignasi en una cova montserratina, que en la petita autobiografia escrita pel propi sant no esmenta aquest fet. El pare Albareda comenta que tampoc sant Ignasi diu que estigués en una cova a Manresa i per això ningú posa en dubte aquest fet. Altres persones que mencionen l'estada de sant Ignasi en una cova a Montserrat són els jesuïtes Laínez, Nadal, Manare, Maffe, Orlandini, Pereira, Clavius, etc... En el procés de canonització s'esmenta que sant Ignasi restà en una *“cèl·lula subterrània”* [12]. Es té el testimoni del

jesuïta C. Clavius que l'any 1560 visità el lloc on havia estat sant Ignasi i escriví que era una *"balma de difícil accés - lluny i més elevada que el monestir"* [13]. El procurador general de la causa de canonització insisteix en la permanència a la cova. També hi ja testimonis aportats per no jesuïtes que confirmen l'estada de sant Ignasi en una cova, per exemple, mossèn Perpinyà, que comenta haver vist pel monestir a sant Ignasi un cop acabat el temps de vetlla d'armes.

Davant de totes aquestes informacions una hipòtesi deduïble de la informació aportada pel cardenal Anselm M. Albareda és que sant Ignasi el dia 25 de març, després d'estar-hi els tres dies comuns de tot peregrí, deixà el monestir de Santa Maria i cercà un balma, es diu situada en un lloc més elevat que el monestir, per restar-hi una temporada segurament per suggeriment del seu confessor, pare dom Joan Chanon. Segons el pare Anselm M. Albareda *"no és possible de determinar l'indret d'aquesta balma"* [14]. Els comentaris que parlen de la cova no aporten prou informació per situar topogràficament aquesta cova, però donen algunes referències prou interessants. Es parla de que està a sota un roca, que es troba per damunt del monestir, interpretant això com que es troba en una posició més elevada que el santuari, i que no està massa lluny. Això evidencia la facilitat d'accés d'aquest indret. Alguns dels comentaris sobre l'estada de sant Ignasi a la muntanya esmenten que el sant baixava regularment al santuari i alguns monjos i servidors del monestir, un cop tingueren la certesa de les seves virtuts espirituals, anaren sovint a visitar-lo. Per les descripcions donades sobre aquesta: el peu d'una penya, més elevada que el monestir, que s'havia d'entrar de quatre potes i que permetia anar-hi amb una certa facilitat sembla que s'estigui descrivint l'espai del que fou la cova de fra Garí, indret prou conegut en aquell temps. No obstant, no existeix cap document que relacioni aquesta cova amb la balma ignasiana. Tot i que en la cartografia montserratina es faci servir, com a sinònims els noms de cova de fra Garí i la de sant Ignasi.

Victor Balaguer, en el capítol XVIII *"Soldado, anacoreta y santo"* de la seva obra *Montserrat, su historia, sus tradiciones, sus alrededores* de Víctor Balaguer (1850) en una nota a peu de pàgina comenta *"no falta tampoco quien afirma, poniéndolo en boca del mismo san Ignacio, que su penitencia la hizo por espacio de tres años en una cueva recóndita del monte, en lugar de una ermita inmediata a Manresa como, por el contrario, suponen la mayor parte de los autores"* [15]. A continuació, Víctor Balaguer, admet que ell no dubta que sant Ignasi feu la penitència a la cova de Manresa i resol la qüestió dient *"en materia de dudas, el*

historiador debe rastrear la verdad, al poeta le basta contentarse con la tradición” [16].

Personalment considero que caldria identificar alguna balma propera al monestir que reuneix les condicions esmentades que tenia la balma ignasiana. És evident, que la cova de fra Garí és una bona candidata. No obstant, la seva significació amb la llegenda fundacional del monestir de santa Maria, feu que fos un lloc molt concorregut, per la qual cosa sant Ignasi no hauria tingut el l'aïllament necessari per fer el seu treball espiritual. Caldria buscar altres possibles balmes d'unes característiques similar. Una d'elles podria ser la balma coneguda com a cova del Triangle, propera al camí de la cova de fra Garí. Des d'aquest indret es veu el monestir i el toc de les campanes són ben audibles. Una altra balma habitable propera a l'entorn del monestir és la balma de santa Anna, al costat de l'ermita del mateix nom. Des d'aquesta balma no es veu el monestir però sí que són audibles les seves campanes. Ambdues són, i abans ho eren més, força accessibles. La primera al costat del camí de la cova de fra Garí i la segona a tocar del camí de ferradura del Trencabarrals.

Pot ser l'estada de sant Ignasi de Loiola en una balma montserratina, tal com proposà el cardenal Anselm M. Albareda, li hauria induït a valorar la importància d'aquest tious d'entorn per facilitar el seu procés de reflexió i maduració espiritual, i per això, a l'arribar a Manresa optà per continuar el seu treball interior en una cova tal com ho hauria fet a Montserrat per indicació de dom Joan Chanon. Persona que, segons alguns comentaris, seguí acompanyant a sant Ignasi durant la seva estada a Manresa. Diu Xavier Melloni: *“per altra, els testimonis dels monjos de Montserrat durant els processos de beatificació 3(1595) i de canonització (1605) són unànimes: tots afirmen que sant Ignasi pujava sovint al monestir per rebre els exercicis espirituals de Cisneros que li donava Dom Chanon(10). Si bé és cert que cap d'aquests monjos fou testimoni ocular dels fets, perquè pertanyien a una o dues generacions posteriors als esdeveniments, manifesten una tradició oral molt arrelada a l'interior de la comunitat benedictina”* [17].

És evident que entorn el que feu Ignasi de Loiola a partir del 25 de març de 1522 hi ha dues versions gens coincidents. Per una part, la lectura que els primers biògrafs jesuïtes del sant proposen; per altra, el que suggereix el cardenal Anselm M. Albareda en la seva obra sobre el sant. Sembla que aquesta discrepància ve de molt lluny i evidencia una discrepància entre les lectures que antigament feren

jesuïtes i benedictins de la influència, en l'experiència espiritual de sant Ignasi, que tingué de l'obra del sant els exercicis espirituals elaborats per García de Cisneros que es practicaven en el monestir montserratí. La visió benedictina vincula més estretament la maduració interior d'aquests primers moments de sant Ignasi a la treball espiritual fet a partir del llegat de l'abat Garcia de Cisneros facilitat per dom Joan Chanon; mentre que la visió jesuítica inicial accentua un relat on els elements geogràfics no faciliten vinculació del sant amb aquest llegat. Caldrà estudiar més a fons aquesta qüestió per trobar més respostes que permetin aclarir que feu Ignasi de Loiola el 25 de març de 1522 quan abandonà el monestir de santa Maria de Montserrat.

[1] Albareda, A.M. (1990) *Sant Ignasi a Montserrat* Publicacions de l'Abadia de Montserrat

[2] Ibid. p. 74

[3] Ibid. p. 75

[4] Ibid. p. 75-76

[5] Melloni, X. "*El exercicis espitiruals en la tradició d'occident*" *Cristianisme i Justícia*

[6] Dom Juan Chanon, el monjo que el va rebre en confessió, «*fou el primer home al qual va explicar la seva determinació, ja que fins llavors no ho havia dit a cap confessor*». Així es diu en l'Autobiografia pàgina 17.

[7] Ibid. p. 79

[8] Ibdi. p. 79

[9] Ibid. p. 80

[10] Albareda op. cit. pàgina 84

[11] Albareda op.cit. pàgina 89

[12] Albareda op.cit. pàgina 91

[13] Albareda op.cit. pàgina 94

[14] Ibid. p. 83

[15] Balaguer, V. (1850) *Montserrat, su historia, sus tradiciones* pàgina 139

[16] Balaguer, V. (op.cit.) pàgina 140

[17] Melloni, X. "*El exercicis espitiruals en la tradició d'occident*" *Cristianisme i Justícia*